

16. 5. 2006

Letenská pláň a její genius loci

Letná či Leteň se připomíná již v 11. století. Roku 1261 tu byla korunovační slavnost Přemysla Otakara II. a v roce 1420 zde tábořilo vojsko Zikmundovo před porážkou na hoře Vítkově. Sady na Letné byly vysázeny v roce 1858, když Letnou a její stráž k Vltavě koupila Pražská obec, a posléze je upravil Fr. Thomayer okolo roku 1890. Velká plocha, později nazývaná Letenská pláň, se prostírala od vrcholku stráně nad Vltavou severním směrem k silnici, vedoucí ze vsi Buben ke Strahovské bráně (dnešní třída Milady Horákové). Byla vojenským cvičišťem až do konce osmdesátých letech 19. století, kdy zde začali zřizovat dětská, tělocvičná a sportovní hřiště.

Největší dosud nezastavěná plocha v Praze představuje ve svém vývoji fascinující pohled na proměny území, které díky své ostré terénní hraně nad řekou soupeří s nejvýznamnějšími terénními celky Prahy: Pražským hradem, Vyšehradem a Vítkovem. Až do první poloviny 19. století šlo de facto o území bezprostředně za hradbami (extra muros) a podobně jako u jiných barokních pevností bylo třeba ho udržovat volné, „nevyužité“. Situace se ovšem radikálně změnila v okamžiku, kdy pláň začala obklopat souvislá zástavba nových pražských čtvrtí (Holešovice od osmdesátých let 19. století, poněkud později Bubeneč a Dejvice). Letná přestala být periferií a stala se volnou plochou uvnitř města. Městské sady bývají často poeticky nazývány „plíce města“ – Letná ovšem svou obrovskou rozlohou pomáhala spoluvytvářet „měřítko“ velkoměsta, kterým se Praha postupně stávala.

Za stavební činnost na Letenské pláni lze až do druhé poloviny 19. století považovat prakticky pouze pásmo barokních hradeb s bastiony vedené v blízkosti hrany letenského svahu. Uvnitř jednoho z bastionů, na ose dnešní Revoluční třídy, dal kolem roku 1715 postavit jednopatrový zámeček hrabě Valdštejn; jeho rodu toto území patřilo pravděpodobně již od doby Albrechta z Valdštejna. Podobu letohrádku a jeho název „Belvedere“ známe ovšem pouze z dobové rytiny – nebyl sice patrně zcela zničen francouzskou armádou v roce 1743 (protože je zakreslen na pozdějších plánech Prahy), ale jeho stavební stav nebyl zřejmě takový, aby jej bylo možné bez problémů „zužítkovat“ při stavbě dalšího objektu zhruba na stejném místě - totiž Ullmannova neorenesančního zámečku z roku 1863.

Je zajímavé, že další chronologicky následující stavba – Hanavský pavilon z Jubilejní výstavy, který sem byl přenesen v roce 1898, připomíná utvářením střechy právě barokní zámeček Belvedere. Na západní hranici Letné postavil v letech 1908-1911 Bedřich Ohmann vilu pro Karla Kramáře - dnešní sídlo premiéra České republiky, jež opět pointuje samotnou hranu Letenské pláně směrem k městu. Mezitím byl zřejmě postaven dřevěný sportovní stadion, natočený kolmo k podélné ose Letné. Studentské koleje v kubistickém slohovém pojetí od arch. Vaněčka z roku 1922, na západní straně Letné (při tehdejší Belcrediho třídě), měly být původně jen provizoriem na několik let, sloužily však až do šedesátých let 20. století.

Území Letné se týkalo ve dvacátém století více soutěží. V roce 1908 to byla soutěž na komunikační propojení vznikající Pařížské třídy přes most Svatopluka Čecha do

severních oblastí Prahy. Zjednodušeně řečeno - měl se vybudovat buď průkop nebo tunel, který by dopravu vyvedl nahoru na Letnou. V roce 1920 byla ustavena pražská plánovací komise a byly vypsané soutěže týkající se zásadně urbanismu Prahy. Z návrhů na Letnou, jimiž měly být řešeny vládní budovy a kde se objevovaly znovu problémy s letenským průkopem či komunikací, nebylo realizováno nic. Český urbanismus se začal vyvíjet se vznikem Velké Prahy. Její výstavbu a přestavbu v novém měřítku měly sjednocovat tzv. regulační plány.

V letech 1936-1938 vzniká na východním okraji Letenské pláně při třídě Milady Horákové rozsáhlejší stěna jednotně řešených obytných nájemných domů podle návrhu Josefa Havlíčka a v téže době na okraji pláně při ulici Nad Štolou soubor budov ministerstva vnitra od Kamila Roškota (za spolupráce Jaromíra Krejčara a Jana Zázvorky). Nedaleko jihovýchodní hrany Letenské pláně byla konečně vybudována v letech 1938 až 1941 symetrická kompozice Zemědělského muzea a Národního technického muzea podle návrhu Milana Babušky. Byl to počátek zástavby Letenské pláně od východu, který nedopadl architektonicky špatně, zato neobyčejně zkomplikoval výstavbu Letenského tunelu po druhé světové válce.

Poslední významnou akcí byla ve třicátých letech příprava výstavby Československé státní galerie se vstupem z Badeniho ulice - Gočárový návrhy by zřejmě zasahovaly až na dnešní otočku tramvaje a autobusů, protože vlastní stavební blok galerie měl rozměry více než 100 x 100 m. Dále musíme započít i předpolí o zhruba stejné velikosti jako zastavěné plochy a později k nim přibyla ještě hmota tzv. Masarykova ústavu, který byl ovšem řešen právě na úkor onoho předpolí, což značně poškodilo „monumentalitu návrhu“. Zajímavé řešení obsahují Gočárový návrhy směrem na Letenskou pláň – velkolepou kolonádou s útlými pilíři mělo zřejmě dojít k určitému optickému propojení s ohromnou „prázdnou plochou“ Letné.

Zatímco stavbě galerie při západním okraji pláně zřejmě zabránila především blízkí se válka (25. listopadu 1937 bylo vydáno stavební povolení), pak se lze domnívat, že totálnímu zaplnění obrovského prostoru vládními budovami, budovami centrálních úřadů, budovami pro školství a pro obytné účely zabránil patrně přece jenom určitý ostych před tak úctyhodným územím. Jak obrovský sportovní stadion, tak i kubistické koleje, které na pláni kdysi stály, byly stavbami vyložené „reverzibilního“ charakteru. V období první republiky tak bylo toto území definováno pouze na východním okraji ministerstvem vnitra a oběma muzei. Tedy stavbami, které lze označit za „neokázale monumentální“, byť jejich předřazení přirozeným „hraničním“ stavbám Holešovic znamenalo určité pohledové znehodnocení starší zástavby.

Ivan P. Muchka
historik umění a architektury